

СУДДІВСТВО ЗМАГАНЬ ЗІ СПОРТИВНОЇ ГІМНАСТИКИ

О. М. Худолій, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Анотація. У статті розглядаються основні питання організації, проведення і суддівства змагань зі спортивної гімнастики. Наведені відомості про суддівство змагань міжнародного класу і змагань по програмі масових розрядів («Б»).

Ключові слова: змагання, суддівська колегія, правила суддівства.

Спортивні змагання

Змагання з гімнастики — найважливіша складова навчально-тренувального процесу. Підготовка гімнаста до змагань і участь в них — основа навчально-спортивної роботи в школах, вузах та в навчальних закладах. Для отримання об'єктивних результатів необхідна кваліфікована суддівська колегія, яка правильно оцінювала б вправи, що виконуються учасниками. Щоб чітко і об'єктивно оцінити якість підготовки кожного учасника, судді повинні добре знати сучасну техніку гімнастичних вправ, відмінно володіти методикою суддівства, мати достатній досвід суддівства на змаганнях.

Спортивні змагання — складова єдиного навчально-педагогічного процесу, спрямованого на виховання здорової, сильної і вольової людини. Система проведення змагань в нашій країні забезпечує залучення широких верств населення до регулярних занять спортом, стимулює безперервне вдосконалення спортивної техніки і досягнення високих результатів. Змагання дозволяють контролювати якість навчально-тренувального процесу. Майже всі змагання передбачають спадковість. Як правило, вони починаються в колективі, після цього тривають в районах, містах, республіці. Змагання по різним видам спорту плануються єдиним спортивним календарем. Проведення змагань включає: 1) розроблення умов змагань; 2) церемоніал змагань; 3) попередню підготовку; 4) власне проведення змагань. Кожна складова має виняткове значення.

Умови проведення

Умови проведення змагань і програма визначаються положенням, що розробляється організацією, яка проводить змагання, і розсилається колективам, що беруть участь не пізніше чим за три місяця.

Положення складається за такою схемою:

Мета і задачі. Основні задачі змагань звичайно полягають в популяризації даного виду спорту, виявленні найсильніших спортсменів і колективів, підведенні підсумків навчальної роботи тощо.

Місце і терміни проведення. Вказується спортивна база, на якій будуть проходити змагання, і дата проведення.

Керівництво змаганням. Визначаються організації, яким доручене проведення змагання і приймання учасників, повідомляється організація, що призначає суддівську колегію.

Учасники змагань. Встановлюється, які організації і окремі учасники можуть бути допущені до даних змагань. Визначаються вікові групи, розрядні вимоги, чисельний склад учасників, тренерів, суддів і т. і.

Програма змагань. Вказуються розряди, по яким будуть проходити змагання, а також програма (обов'язкова, тільки довільна і т. п.).

Більша частина змагань проводиться по класифікаційній програмі в повній відповідності з вимогами спортивної класифікації і правилами змагань, затвердженими Комітетом по фізичній культурі. У цьому випадку по результатам, учасникам змагань може бути присвоєний відповідний спортивний розряд. Масові і навчальні змагання при необхідності можуть

проводитися по спеціальній або полегшеній класифікаційній програмі і по спрощених правилах.

Зміна класифікаційної програми або правил проведення змагань робить змагання некласифікаційними. На таких змаганнях розряди учасникам не присвоюються.

Умови особистої і командної першості. Точно встановлюються умови заліку — кількість залікованих учасників, розрядний коефіцієнт, можливість ділення місць і т. і.

За умовам заліку змагання можуть бути: особистими, командними і особисто-командними. В особистих змаганнях визначаються лише результати і місця кожного учасника. У командних — виявляються найсильніші команди; особисті результати учасників враховуються лише для присудження відповідного розряду. В особисто-командних змаганнях визначаються місця кожного учасника і команди в цілому. Різновидом командних змагань є колективні змагання, в яких по результатам окремих команд визначається місце всього колективу. Звичайно змагання проводяться з особисто-командним заліком.

Нагородження переможців. У положенні вказується, чим нагороджуються команди і окремі учасники; визначаються умови нагородження тренерів. При розробці даного розділу положення необхідно враховувати норми, встановлені контролюючими організаціями.

Організаційні питання. Повідомляються терміни наради суддів, представників, приводиться перелік необхідної документації, що повинна бути додана до заявки; визначаються терміни подачі попередньої і іменної заявок і т. і.

Церемоніал змагань

Виступ гімнастів і гімнасток — це привабливе і емоційне видовище, що залучає багато глядачів. Збільшення кількості любителів гімнастики пропорційно якості проведення змагань.

Церемоніал змагань припускає розробку постановочного плану і включає: *урочисте відкриття, вихід учасників і суддів до місць змагань, розминку, порядок виклику і перехід від одного виду до іншого, нагородження переможців, закриття змагань.*

Постановочний план. Пересування і дії гімнастів, суддів і інших осіб повинні відбуватися в відповідності із заздалегідь наміченим церемоніалом. Для чіткого і урочистого проведення змагань розробляється постановочний план, в якому вказується: коли і що роблять діючі особи, який музичний супровід, що говорить диктор і т. і.

Основні розділи плану:

— урочисте відкриття (парад, вітання і підйом прапора);

— вихід учасників і суддів до місць змагань, представлення учасників і суддів;
— початок і закінчення розминки, порядок виклику учасників для виконання вправ, перехід від одного виду до іншого;
— нагородження переможців;
— закриття змагань — опускання прапора і вихід із залу.

Урочисте відкриття. Офіційне відкриття змагань і парад рекомендується проводити до початку змагань, інколи це роблять перед початком вечірньої зміни, коли частина команд вже вступила в змагання.

Зручно відкриття змагання проводити в кінці дня випробовування снарядів. Парад можна завершити показовими виступами спортсменів, що не беруть участь в змаганнях.

Вихід учасників і суддів до місць змагань. Щодня перед початком ранкової і вечірньої змін змагання відкриваються урочистим виходом. Церемонія початку може бути однаковою для всіх днів.

Під звуки маршу учасники даної зміни виходять в зал і шикуються на килимі для вільних вправ; у цей час судді підходять до своїх місць.

Диктор представляє гімнастів, називаючи команди і вид, з якого команда починає змагання. Суддів можна представити під час розминки.

Розминка, порядок виклику і перехід від одного виду до іншого. Після представлення гімнастів, по команді учасники підходять до свого виду і починають розминатися.

Під час розминки диктор повідомляє умови змагань, результати попередніх днів, хід змагань поточного дня і т. д. Після другого сигналу гонгу гімнасти припиняють розминку.

Як тільки всі учасники виконають вправи даного виду, старші судді яким-небудь знаком повідомляють про це відповідальному за зміну, що дасть сигнал до переходу від одного виду до іншого. Для переходу краще підібрати мелодичний сигнал, записати його на магнітофонну стрічку і повторити один-два рази, а після цього через секунду на тій же стрічці дати марш для переходу.

Нагородження переможців. Нагородження слід проводити відразу ж після виявлення переможців. Важливо, щоб церемонія нагородження була урочистою.

Закриття змагань. Закривати змагання треба парадом учасників. На параді закриття вручають головні призи, після чого переможцям надається право опустити прапор.

Перед парадом доречні показові виступи найсильніших гімнастів або молодих спортсменів, що виконували цікаві комбінації.

Закриття змагань повинно бути не менше урочистим, чим відкриття.

Попередня підготовка

Підготовка змагань починається за заделегідь до їх офіційного відкриття, бо успіх проведення залежить від якості попередньої роботи.

Організаційний комітет. Для проведення підготовчої роботи і керівництва змаганнями рекомендується створити організаційний комітет і визначити особи, що будуть виконувати його завдання.

Завчасно розробляється план роботи оргкомітету, в якому намічається, що треба зробити, вказується термін виконання і відповідальний виконавець. У плані передбачається:

- матеріальне забезпечення змагань (підготовка місць і інвентарю, прийом і розміщення учасників і суддів, реклама, підготовка призів, дипломів і т. і.);
- укладання графіка змагань, запрошення суддівської колегії, підготовка суддівської документації і т. і.

Місця змагань підбираються заздалегідь, ретельно перевіряються і вчасно підготовляються. Окрім основних приміщень необхідні підсобні приміщення (кімнати для переодягання учасників, душові, гардероб, суддівські кімнати і кабінет лікаря), а також місця для глядачів.

Розміщення снарядів, розташування місць для суддів і учасників треба спланувати так, щоб забезпечити безпеку і вигоду для учасників і можливо найкращий показ виконання вправ глядачам. Снаряди повинні задовольняти офіційним технічним вимогам.

Складання графіка змагань. Існує два способи вступу учасників в змагання — одночасний і по черговий. Останній час частіше використовується одночасний спосіб. При цьому способі до місць змагань виходять відразу декілька команд і починають виконувати вправи в особистих видах багатоборства.

При по черговому способі починає змагання одна команда, припустимо, з вільних вправ, після цього вона переходить до виконання вправ на коні, а на вільні вправи виходить нова команда, і т. д. Послідовність видів при цьому у всіх команд однакова.

По положенню про змагання і попереднім даним про команди і окремих учасників визначається необхідна кількість змін і потоків, а також години початку і закінчення змагань, намічаються дні для виконання обов'язкової і довільної програм чоловіками і жінками, дні для фіналів та визначається час для випробовування снарядів. Встановлюється час для відкриття змагань, нагородження переможців і урочистого закриття.

Остаточний графік затверджується після отримання відомостей про склад учасників — імен-

них заявок. Черговість виступу визначається жеребкуванням.

Інформація про майбутні змагання. До початку змагань необхідно випустити плакати, афіші, рекламні проспекти. Підготувати програми, квитки учасників, запрошувальні квитки, фотовітрини і виставки.

Підготовка документації і призів. У відповідності з кількістю учасників заготовляють: суддівські протоколи для окремих видів, зведені протоколи на всі види багатоборства, суддівські записки і картки учасників, форми інформаційних бюлетенів і т. п.

Підготовляються бланки дипломів і в них вписується необхідний текст. Готуються у відповідності з положенням медалі і призми.

Суддівська колегія. Організація, що проводить змагання, повинна заздалегідь запросити суддівську колегію, причому не тільки суддів, що оцінюють вправи, але і суддів на лінії, секундометристів, суддів при учасниках, суддів-інформаторів — дикторів і секретарів.

Технічний персонал. Для проведення змагань необхідний технічний персонал: комендант змагань, оператори для роботи на електронній апаратурі, радисти, телефоністи, слюсарі по установці і ремонту снарядів, робочі, контролери, гардеробники, прибиральниці і т. і.

Медичне обслуговування. Спортсмени перед кожним змаганням обов'язково проходять медичне обстеження і одержують дозвіл лікаря на участь в змаганнях. Суддівським колегіям категорично забороняється приймати заявки без візи лікаря.

На всіх змаганнях чергування лікаря обов'язково. Лікар є заступником головного судді по медичній частині.

Нарада суддів і керівників команд. До початку змагань проводиться нарада з суддями, на якій повідомляється склад суддівських бригад, порядок проведення змагань і суддівського семінару. Нарада керівників команд проводиться спільно з суддями або роздільно. На нараді вирішуються всі питання, зв'язані з перебуванням делегацій в даному місті.

Акт про прийом залу і обладнання. Зал, приміщення і обладнання підготовляються за вказівкою суддівської колегії і організації, що проводить змагання.

При прийомі залу основна увага звертається на справність і міцність снарядів, матів і містків, на дотримання вимог безпеки виступу гімнастів.

Проведення змагань

Перевірка готовності. Не пізніше ніж за годину до початку змагань перевіряється готовність всіх служб: суддів при учасниках, інформа-

торів і секретаріату, а також контролерів, гардеробників, освітлювачів, радіотехніків, коменданта і ін.

Перевіряються місця змагань, матеріали підготовки для суддів, а також нагороди (на даний день).

За 30 хв. до початку змагань збираються судді всіх бригад, з'ясовується їх готовність, даються останні вказівки.

За 15—20 хв. до виходу починається шикування учасників. Гімнастам роз'яснюється порядок пересування, виклику до снаряду і т. п.

Управління змаганням. Керівництво змаганням здійснюється по двом основним напрямкам: управління суддівськими бригадами (оцінкою) і організацією змагань (процесом їх проведення).

За ходом і порядком змагань в даному виді стежить старший суддя. Він домагається правильної і погодженої роботи своєї бригади і дисципліни команди, що виступає.

Суддя при учасниках керує пересуванням гімнастів, стежить за вчасним початком і закінченням розминки, а також виходом для виконання вправ, за організованим переходом від одного виду до іншого і виходом з залу по закінченню змагань.

За дотриманням графіка змагань стежить заступник головного судді, керівник даною зміною.

Інформація про хід змагань. Вся інформація погоджується з керівником змагань (головним суддею). Про хід змагання глядачів і учасників інформують спеціальні судді-інформатори.

Заклучна нарада. По закінченню змагань проводиться заключна нарада суддів і керівників команд (представників). Нарада може бути загальною і роздільною. На нарадах головний суддя повідомляє про протести, що надійшли і про прийняті рішення, оцінює якість суддівства, характеризує роботу тренерів, керівників команд і окремих учасників. Представники відзначають позитивні і негативні моменти в організації змагань і суддівстві.

На нараді суддів оцінюється робота кожного судді, відзначаються недоліки в суддівстві окремих бригад і суддів, називаються кращі судді, що представляються до підвищення категорії і нагородження грамотами.

Судді змагань

Суддівська колегія змагань

Склад колегії. Змагання організує і проводить суддівська колегія даних змагань. Вона складається з головного судді, його заступників, старших суддів, суддів, що оцінюють вправи, суддів на лінії, суддів-хронометристів, суддів при учасниках, суддів-інформаторів, головного секретаря, секретарів, лікаря (на правах заступника головного

судді) і переглядової комісії. Суддівською колегією керує головна суддівська колегія даних змагань в складі головного судді, його заступників, головного секретаря і лікаря.

Тренери і учасники даних змагань не можуть виконувати обов'язки суддів.

Організацією, проведенням і суддівством змагань керує головний суддя. Його рішення остаточні.

Представники організацій, що проводять змагання, ніколи не можуть впливати на суддівські оцінки.

Головна суддівська колегія змагань

Головний суддя. Головний суддя зобов'язаний керуватися офіційними документами: правилами змагань, положенням про змагання, програмою змагань і офіційними розпорядженнями. Зрозуміло, що перераховані документи не можуть охопити всі питання, зв'язані з організацією і проведенням змагань, і багато головному судді потрібно вирішувати самостійно. Приймаючи принципові рішення, він радиться зі своїми заступниками і керівниками організації, що проводить змагання.

Головний суддя має право:

1. Зняти учасника із змагань, якщо його вік, розряд, належність до команди не відповідають вимогам правил і положення.

2. Зняти непідготовленого учасника із змагання, якщо продовження виступу може відбитися на його здоров'ї. (Якщо після першого дня змагань учасник набирає суму балів менш 50%, то такий учасник знімається із змагань).

3. Дозволити повторне виконання вправи, якщо під час змагань зламався снаряд або учаснику завдали при розбігу.

4. Змінити оцінку, при неприпустимій розбіжності між оцінками, які визначають остаточний бал.

5. Відсторонити від суддівства бригаду або окремих суддів у випадку, якщо вони не визнають допущену помилку, скасувати отриману оцінку і поставити свою.

6. Зняти із змагань представника, тренера і учасника, що вчинили неприпустимі вчинки.

Заступники головного судді. Заступників головного судді може бути декілька: по жіночому і чоловічому потокам, по медичній частині. В їхні обов'язки входить, звичайно, керівництво суддівськими бригадами.

Суддівські бригади

Стаття 3, 4, 5, 6, 7, 8 і 9 правил ФІЖ регламентують роботу суддівських бригад на змаганнях різного рівня.

Арбітр змагань. Діяльність арбітра змагань визначається статтею 4 правил ФІЖ (див. розділ «Характеристика правил змагань»).

Суддя. Під час змагань суддя самостійно оцінює виконання вправи гімнастом, керуючись правилами змагань і вказівками головної суддівської колегії. Перед змаганнями йому необхідно уважно переглянути програму змагань, правила, таблицю трудності елементів і сполучень і інші офіційні матеріали.

Судді-хронометристи визначають тривалість довільних (а якщо це передбачено програмою, то і обов'язкових) вільних вправ і вправ на колоді. Двоє суддів у кожній бригаді самостійно включають свої секундоміри в момент початку вправи і зупиняють їх по закінченню вправи, після цього звіряють показання секундомірів. Якщо на секундомірах зафіксований різний час, то з їхніх показань виводиться середнє арифметичне.

Судді на лінії в чоловічих змаганнях при виконанні опорних стрибків визначають місце поштовху руками. У вільних вправах судді визначають вихід спортсмена за килим.

Секретаріат

Організація роботи секретаріату

Основна функція секретаріату — підрахунок суми балів, набраних окремими учасниками і командами, а також визначення переможців.

Очолує секретаріат головний секретар, що є членом головної суддівської колегії. Приступаючи до роботи, він передусім знайомиться з положенням про змагання, зі складом команд, умовами заліку і порядком визначення переможців. Всі спірні питання в положенні він уточнює з організаторами змагань і з головним суддею.

Якість роботи секретаріату залежить від вчасної підготовки. За декілька днів до змагань необхідно зробити наступне:

- обробити заявки, підготувати графік змагань і при необхідності скласти збірні команди;
- заповнити суддівські протоколи і картки для підрахунку результатів;
- заготовити демонстраційні таблиці особистих і командних результатів і форми інформаційних бюлетенів;
- зібрати матеріали до наради суддів і представників;
- отримати і заповнити дипломи, свідоцтва і грамоти в відповідності з положенням;
- підготувати робоче місце для секретаріату, а також канцелярські знаряддя і необхідні матеріали.

Попередня робота

Секретаріат заздалегідь обробляє заявки і готує протоколи.

Обробка заявок. У секретаріат надходять заявки з відмітками про допуск мандатної комісії або організації, що проводить змагання, і заступника головного судді по медичній частині.

Перевіряючи заявки, секретар стежить за правильністю і чіткістю їхнього заповнення (проти прізвища кожного учасника повинні бути вказані ініціали, розряд по якому гімнаст виступає, рік народження і номер, присвоєний учаснику). Особливу увагу він звертає на відповідність віку і розряду учасників вимогам положення (якщо передбачені вікові і розрядні обмеження), на помітки проти прізвищ запасних учасників і гімнастів, заявлених тільки в особистій першості.

У встановлений час, за погодженням з представниками, головний секретар викреслює зі списків запасних учасників. Помилки або спізнення в визначенні основного складу можуть призвести до значних труднощів і непорозумінь при підрахунку результатів командних змагань.

Заявки обробляються по мірі їх надходження. Перевірені заявки підшиваються в папку і нумеруються в порядку надходження. На внутрішню сторону обкладинки папки підклеюється зведена таблиця складу учасників по статі, віку, командам і розряду. Нумерація команд в таблиці і заявках повинна бути однаковою.

Після обробки заявки при необхідності секретар за погодженням з головним суддею з'єднує гімнастів з різних організацій в збірні команди. Збірні команди звичайно складаються по жеребкуванню з представників різних організацій і з гімнастів, що не беруть участь в командній першості. У тих випадках, коли з основного складу команди необхідно вивести спортсменів якого-небудь розряду, їх виділяють в окрему зміну.

У процесі обробки заявок визначається остаточний склад учасників змагань і встановлюється загальна кількість команд, що беруть участь, кількість змін і потоків.

Підготовка протоколів дуже трудомістка робота. Бланки протоколів підготовляються до початку змагань на всі дні.

У протоколи записують прізвище, ім'я або ініціали гімнаста, колектив, розряд, по якому він виступає, і номер. Прізвища спортсменів в усіх протоколах повинні бути в одному і тому ж порядку (як в протоколах на кожному виді, так і в зведених протоколах і демонстраційних таблицях), це значно полегшить і прискорить підрахунок нарастаючих результатів. Різний порядок розстановки прізвищ незручний і може призвести до помилок.

Підготовлені протоколи складають по змінам на всі види багатоборства.

На змаганнях застосовують декілька видів бланків протоколів:

1. *Зведений протокол* застосовується на масових змаганнях гімнастів молодших розрядів і на змаганнях з невеликим числом секретарів. У зведений протокол заносяться результати по всім видам багатоборства. Підготовляється по одному або два протоколу на кожну команду і передбачається декілька запасних бланків.

2. *Протокол на окремий вид* розрахований на одну команду. Такі протоколи застосовуються найчастіше. Інколи на кожному виді заповнюється не один, а декілька примірників під копірку (для секретаріату, диктора і переглядової комісії). Щоб підрахувати скільки зажадається таких бланків, треба число видів багатоборства (враховуючи обов'язкову і довільну програму) помножити на число команд.

3. *Протокол наростаючих результатів* передбачається тільки для роботи в секретаріаті. Таких протоколів треба по одному на кожну команду. На змаганнях, в яких є тільки зведений протокол, протокол наростаючих результатів для кожної команди звичайно не ведуть, а заповнюють тільки один примірник для наростаючих результатів всіх команд разом. У такому випадку знадобиться всього один бланк.

4. *Картки учасників* необхідні для розподілу учасників в відповідності з їхніми результатами в порядку зайнятих місць як по багатоборству, так і по окремим видам. Для багатоборства потрібно підготувати стільки карток, скільки буде учасників, а для окремих видів — додатково по 6 карток на кожного гімнаста і по 4 картки на кожну гімнастку плюс 10% запасних.

Довідкові відомості для інформації. Секретаріат готує матеріали для судді-інформатора: витяги з положення; списки учасників всіх команд з даними про приналежність до організації, вік, розряд; списки суддів з вказівкою суддівських звань і роботи, що виконується на змаганнях. Заздалегідь погоджується форма, по якій буде даватися матеріал для судді-інформатора.

Результати окремих учасників і команд в цілому, а також інший інформаційний матеріал рекомендується вивішувати біля роздягалень або на місці збору спортсменів і в фойє для глядачів. Для цієї мети завчасно підготовляються спеціальні щити.

Папки для суддів і представників. До наради представників і суддів секретаріат підготовляє документи і матеріали, що вкладаються в папки і видаються представникам і кожному судді або одна на кожну бригаду.

У папки для суддів слід покласти: опис обов'язкових вправ даного виду і вказівки до їх виконання, а також витяги з положення, стосовні до суддівства; графік змагань і розклад роботи суддів; суд-

дівську стрічку або спеціальний суддівський значок; квиток учасника змагань; пам'ятку для учасника.

Папки для представників містять:

- номери для учасників;
- пам'ятки для учасників;
- квитки учасників;
- бланки графіків змагань і всі матеріали для жеребкування.

Робота під час змагань

Підрахунок результатів після кожного виду. По закінченню виступу кожної команди, суддівські бригади підписують протокол і негайно передають його в секретаріат.

Виправлення остаточної оцінки або оцінки окремого судді обов'язково підтверджуються підписом старшого судді.

Техніка обробки протоколів наступна: секретар одержує перший примірник протоколу: перевіряє правильність виведення оцінки (середнього балу), підраховує наростаючі особисті результати, виводить особисті місця лідируючих спортсменів і заносить їх прізвища в спеціальну таблицю для передачі судді-інформатору. Перевіряючи правильність виведення оцінки, він стежить за дотриманням норм розбіжності між оцінками всіх суддів, а також за тим, щоб не було арифметичної помилки при виведенні середнього балу. Для підрахунку наростаючих результатів кожний наступний протокол даної команди кладуть поруч з попереднім. У графі «Після... виду» проставляють черговість виду і підсумовують результат кожного учасника по цим протоколам. До підрахунку наростаючого результату треба переконавшись в тому, що послідовність прізвищ гімнастів в протоколах однакова.

Після підрахунку поруч з наростаючою сумою кольоровим олівцем проставляють місця по порядку (5—10 кращих результатів), виписують декілька прізвищ, вказують суму набраних ними балів і місце, а після цього передають диктору.

Підсумки по закінченню зміни. По закінченню виступу учасників якого-небудь одного розряду, однієї вікової групи або однієї статі по обов'язковій і довільній програмі підраховують особисті результати і визначають зайняті місця.

На час нагородження у секретарів, які знаходяться в залі, повинні бути матеріали, що можуть знадобитися для уточнення і перевірки результатів.

Звіт про змагання

Зміст письмового звіту для представників. Звіт про змагання роздається представникам

не пізніше ніж на наступний день після закінчення змагань. Він включає в себе:

- загальні дані про змагання (час і місце проведення, загальне число учасників та окремо по статі, віковим групам і розрядам, відсоток виконання розрядних норм, перелік кращих команд, учасників і тренерів, зауваження про порушення дисципліни і ін.);
- таблицю командних і колективних результатів; особисті результати всіх учасників по розрядах і окремо по всім видам обов'язкових і довільних вправ. На масових змаганнях вказується тільки сума балів по всьому багатоборству;
- зразки афіш, програм, квитків і т. п.;
- довідки учасникам даного колективу, які виконали розрядні норми.

Звіт підписується головним суддею та головним секретарем.

Звіт для організації, що проводила змагання. До звіту, що видається всім представникам, додаються відомості про стан основних і підсобних приміщень, про якість обслуговування, якість інвентарю, кількість глядачів, приводиться перелік нещасних випадків з висновком лікаря змагань і вказівкою прийнятих мір; дається списковий склад суддівської колегії з вказівкою прізвищ кращих суддів і тих, хто працював незадовільно; графіки, протоколи жеребкування, протоколи засідань суддівської колегії.

В організацію, що проводила змагання, окрім звіту здаються:

- підшивки всіх робочих протоколів (оригінали) окремо по статі і групам, по яким проводилося змагання;
- заявки;
- протести, звіт мандатної комісії і анкети учасників;
- табель роботи обслуговуючого персоналу;
- документи для списання вручених медалей і дипломів.

Звіт підписується головним суддею і головним секретарем.

Характеристика правил змагань

Виникнення і розвиток правил змагань по гімнастиці

Перші офіційні правила змагань Міжнародної федерації гімнастики були видані в 1949 р. Перед Другою світовою війною суддівство обмежувалося загальними положеннями технічного регламенту, найважливіші корективи і накази в обмеженому ступені встановлювалися комісією перед кожним змаганням. Таке положення речей призвело до того, що кожний арбітр в більшому або мен-

шому ступені судив так, як він навчався і практикував на батьківщині. Це призводило до величезних розбіжностей в оцінці і невірним оцінкам. Завдяки бурхливому розвитку гімнастики в післявоєнний час і кращому розумінню техніки, виникла необхідність розробки дійсного регламенту. Наслідки мали і змагання першої післявоєнної Олімпіади 1948 р в Лондоні, де розбіжності в оцінках арбітрів були такі великі, що призводили до невірної оцінки виступу. Ця обставина викликала таку різку критику в гімнастичних колах і пресі, що технічна комісія була примушена виробити конкретні положення суддівства до чемпіонату світу 1950 р. в Базелі. При виконанні цієї конкретної роботи комісія прийняла до уваги пропозиції окремих країн.

В 1949 р. під назвою «Правила змагань» були випущені перші суддівські розпорядження, що вже тоді поділялися на 3 частини: складність, композиція і виконання. Однак, ці правила не включали в себе ще поняття «складність довільної вправи». За пропозицією французького представника в технічній комісії Клода Лапала і представника Люксембурга П'єра Хангаса, на кожному виді багатоборства оцінювали вправи по 4 судді під контролем 1 арбітра. Остаточна оцінка виводилася з двох середніх оцінок. На чемпіонаті світу 1950 р. в Базелі ці правила гідно витримали іспит, однак було виявлено, що вони потребують змін.

На першості світу 1954 р. в Римі були видані нові правила, що вперше включали в себе поняття «трудність». Згодом ці правила доповнювалися і покращувалися перед кожними великими змаганнями, розроблялися інструкції для суддівських бригад перед кожними офіційними змаганням ФІЖ або перед Олімпійськими іграми.

Введення фінальних змагань в окремих видах багатоборства (Олімпійські ігри 1956 р. в Мельбурні) зажадало зміни правил. Внаслідок цього виникло розділення елементів по складності на групи А, В, та С, їх конкретна оцінка і краще викладення вимог до композиції вправ. Збільшення кількості елементів подало підвищені вимоги перед суддями тренерами і спортсменами, з'явилася необхідність конкретизації правил і систематичного навчання суддів.

Ця обставина, а також багатолітній досвід, створили базу для складання правил суддівства 1964 р. та проведення курсів суддів в Цюриху, з яких почався чотирьохрічний етап підготовки суддів. Ці правила і перший етап підготовки суддів позитивно вплинули на суддівство, призвівши різні концепції до спільного знаменника. Правила 1968 р. не мали істотних змін, але структурно були складені так, що полегшували їхнє практичне застосування. Зміни зазнали групи трудності А, В, С. Новим було суддівство фінальних змагань. Другі міжконтинентальні курси суддів відбулися 18—23 червня 1968 р.

у Римі. У 1971 р. була видана брошура доповнень до правил. Нововведення і доповнення були засновані на досвіді другого етапу підготовки суддів, досвіді арбітрів і технічних спостерігачів на чемпіонаті світу 1970 р. в Люблянці. Попередні правила змагань виправдали себе і створили передумови для творчого навчання суддівству в гімнастиці.

Досвід третього етапу підготовки суддів (1971—1974 рр.), аналіз технічних спостерігачів на Олімпійських іграх в Мюнхені 1972 р. і симпозиум суддів 1973 р. в Мадриді створили передумови для укладання доповнень і змін правил. Це призвело до нового розподілу балів в трьох чинниках суддівства: трудність, композиція і виконання — 3,4; 1,6 і 4,4 б, що разом складає 9,4 б. Крім того введена надбавка по 0,2 б за оригінальність, ризик і віртуозність. Для опорного стрибка була обрана дуже легка форма суддівства. Вихідна оцінка за обов'язковий стрибок складала 9,8 б плюс можливість заохочення 0,2 б за віртуозність. Ці правила змагань стали орієнтиром для проведення П'ятих міжконтинентальних курсів суддів 3—7 вересня 1975 р.

П'яті міжконтинентальні курси суддів (10—17 січня 1980 р. в Москві) спиралися на нові правила змагань ФІЖ, видання 1979 р. Завдяки цьому почався V-й суддівський цикл, що повинен був закінчитися 31 грудня 1984 р.

Зміни і доповнення в нове видання правил (1985—1988 рр.) внесені на підставі:

1. Пропозицій національних федерацій на 58-у, 59-у Конгресі в Москві, 60-у Конгресі в Цюриху.
2. Аналізу технічних спостерігачів на Олімпійських іграх і чемпіонатах світу.
3. Симпозиуму тренерів і суддів 5—8 квітня 1982 р. в Будапешті.
4. Суддівського симпозиуму 22—23 травня 1982 р. в Римі.
5. Накопиченого досвіду технічним комітетом (ТК).

Розвиток спортивної гімнастики на протязі 4-х років показав, що колишні оцінки трудності, композиції і виконання не відповідають дійсності. Так оцінка трудності була підвищена до 4,0 б, а композиція навпаки понижена до 1,0 б, виконання залишилося без зміни — 4,4 б. Вихідна оцінка склала 9,4 б, заохочувальні прибавки в усіх трьох видах змагань склали 0,6 б. Була також введена нова група трудності — D.

Починаючи з 1983 р. інструктаж суддів перед офіційними змаганнями ФІЖ і Олімпійськими іграми проводиться в вигляді курсів з іспитом. Результати показали, що судді володіють глибокими знаннями, що нажалі не завжди відбивається на змаганнях. Тому у членів ТК виникла думка про призначення суддів, як це робиться в інших видах спорту.

З 1964 р. над правилами працювали президенти ТК, а саме: Артур Гандер (Швейцарія), Іван Іванцович (Югославія), Алекс Ліло (ЧССР) і їхні співробітники: Рудольф Шпит (ФРГ), Карл-Хайнц Чока (ГДР), Акімото Канеко (Японія) і члени чоловічого технічного комітету. Над виданням 1985 р. працювала комісія під керівництвом А. Ліло, президента ТК: К.Х. Чоке, віце-президента і секретаря ТК і Шандора Урварі, члена ТК.

Видання 1988 р. спирається на рекомендації і рішення 64-го і 65-го Конгресу ФІЖ, а також на результати суддівських симпозиумів 1986 і 1987 рр. Було прийняте рішення про створення посади асистента арбітра. Перший досвід притягнення до суддівства асистентів на чемпіонаті світу 1987 р. виправдав себе.

Видання правил змагань 1993 р. засноване на аналізі і проведенні різноманітних заходів, до найважливіших з них відноситься симпозиум суддів і тренерів 19—20 березня 1991 р. в Парижі.

Важливі рішення 66-го і 67-го Конгресів ФІЖ в Сеулі (1988 р.) і в Франкфурті на Майні (1990 р.) призвели до зміни правил змагань. Так, в зв'язку з рішенням Конгресу, досвіду колишніх правил змагань і подальшого розвитку міжнародної гімнастики в правилах змагань залишено саме цінне і внесені ряд змін, ось деякі з них:

- зміна фактора вартості з новим визначенням змісту і новою вартістю;
- відмова від заохочувальних балів за оригінальність, ризик, а також віртуозність виконання в довільних вправах;
- заохочувальні бали даються тільки за високу групу трудності при гарному технічному виконанні;
- введення єдиних вимог до трудності вправи для всіх змагань;
- введення елементів групи «Є» в таблицю трудності, не вимагаючи їхнього обов'язкового виконання;
- нові вихідні оцінки для опорного стрибка.

Суддівство змагань

На території України діють правила змагань, видані в 2005 р. ФІЖ. Ці правила змагань визначають регламент проведення і методику суддівства змагань по програмі майстрів спорту. Суддівство нижчих розрядів здійснюється на основі національних правил або доповнень до раніше виданих.

Міжнародні правила змагань містять дві частини.

Частина 1. Правила для суддів, тренерів і гімнастів.

Частина 2. Правила суддівства.

Перша частина правил регламентує поведінку учасників на змаганнях. Друга частина правил містить методику суддівства довільних вправ, а також загальні і специфічні положення суддівства вправ на снарядах. Суддівство змагань здійснюється на основі діючих правил.

Правила змагань створені для забезпечення єдиного і об'єктивного суддівства вправ в чоловічій і жіночій гімнастиці. Крім того, вони повинні поширювати знання і уміння суддів і служити гімнастам і тренерам допоміжним засобом в підготовці до змагань і при складанні вправи.

Правила складені з урахуванням сучасного рівня розвитку гімнастики на основі технічного регламенту ФІЖ, рішень ТК, а також рекомендацій проведених симпозиумів.

Судді повинні суворо дотримуватися правил, в противному випадку вони можуть бути відсторонені від суддівства керівництвом змагання.

Правила повинні застосовуватися на внутрішніх змаганнях національних федерацій.

З метою підвищення якості суддівства до суддів подаються наступні вимоги:

1. Судді повинні бути тісно зв'язані з гімнастикою, мати відповідну практику. Вони повинні постійно удосконалювати свої знання.

Основними передумовами їхньої діяльності є:

- добрі знання правил змагань ФІЖ;
- добрі знання технічного регламенту ФІЖ.

Умовами для їх участі на офіційних змаганнях ФІЖ є:

- наявність діючого суддівського брево ФІЖ;
- успішна суддівська діяльність на міжнародних змаганнях, міжнародних турнірах і національних зустрічах;
- педагогічний хист і чесна спортивна поведінка на змаганнях.

2. Всі члени суддівства зобов'язані:

- приймати участь в нарадах і інструктажах суддів;
- бути за одну годину до змагань в залі;
- добре підготуватися до своєї роботи;
- бути на змаганнях в належному одязі.

3. Під час змагань кожний суддя повинен:

- не покидати свого місця;
- не мати контактів з іншими особами;
- не вести розмов з тренерами, гімнастами, а також з іншими суддями.

Права і обов'язки суддів регламентуються рядом статей в яких вказується, що:

1. Діяльність арбітра направлена на контроль за всіма суддями. Він контролює роботу суддів і забезпечує підрахунок об'єктивної остаточної оцінки. Він не має право на змаганнях ФІЖ збирати суддів, щоб змінити або виправити оцінки. Він зобов'язаний виходити з вказівок і результатів

контролю технічного асистента і може консультуватися з ним.

2. Щоб дієво проводити контроль, арбітр зобов'язаний всю вправу оцінювати сам. Його оцінка, яку він виставляє першим, на змаганнях ФІЖ заноситься в протокол і служить тільки контролем для порівняння оцінок.

3. Арбітр є зв'язуючою ланкою між суддівською бригадою і керівництвом змагань, до якого він може звертатися для розв'язання проблем, що виникають. Він повинен звітувати перед керівництвом змагань про роботу суддів або про виникнувші непорозуміння.

В його функції входить:

- інструктаж всіх суддів по технічно-організаційній роботі при передачі оцінок;
- контроль всіх поданих суддями оцінок на об'єктивність суддівства і порівняння їх з комп'ютером;
- контроль або підрахунок остаточної оцінки;
- контроль правильності внесення оцінок в протокол секретарем і передача їх в технічні або електронні засоби;
- контроль за зеленим або червоним сигналом;
- арбітр разом з контролером відповідає за збавки від остаточної оцінки за вихід за килим, за час (по правилам змагання), а також за неспортивну поведінку гімнаста.

На міжнародних змаганнях і зустрічах, в яких приймають участь не 6, а 4 судді, арбітр відповідає:

- за контроль допустимих розбіжностей середніх оцінок, згідно статті 12/4;
- за виклик суддів бригади або її частини для обговорення або зміни оцінки в випадку великої розбіжності середніх оцінок.

4. Технічний асистент контролює дотримання правил суддівства на даному снаряді і допомагає завдяки цьому арбітру в його відповідальній роботі.

Технічний асистент має дорадчий голос і не може приймати рішення. Йому надано право скликати суддів у випадку виниклих розбіжностей оцінок і керувати обговоренням.

Його задача полягає в контролі змісту гімнастичної вправи. Він звертає увагу арбітра на допущені порушення. При виконанні обов'язкової програми він концентрує свою увагу на правильній інтерпретації текстового опису вправи, при виконанні довільної програми — на виконання необхідних груп труднощі і спецвимог.

Для виконання своїх задач технічний асистент зобов'язаний записувати зміст вправи і представити цей запис арбітру для контролю. Водночас записи служать підставою для з'ясування питань, що виникають між суддями.

Після закінчення змагань технічний асистент передає арбітру стислий протокол, в якому відбиті всі проблеми, порушення або неясності з вказівкою

імен гімнастів. Зміст письмового звіту технічного асистента визначається членами ТК.

Судді повинні об'єктивно і швидко оцінювати всю вправу на своєму снаряді. Вони повинні записувати вправу (групи труднощі, композиційні і спеціальні вимоги), щоб мати контроль за виконаними вправами.

До їхніх задач і обов'язків відноситься:

- правильне заповнення суддівських записок у встановленій формі;
- слідувати вказівкам арбітра;
- сприяти швидкому проведенню змагань;
- контролювати помічника, щоб він швидко передавав оцінки і перевіряти свою власну оцінку, при невірному показі оцінки в той же час інформувати арбітра;
- бути готовим до суддівства за сигналом арбітра.

Суддя має право письмово опротестувати направлені проти нього дії арбітра.

При порушенні правил суддівства і поведінки, до суддів можуть застосовуватися санкції, що також регламентуються правилами змагань.

Порушенням правил змагань або невірною поведінкою судді вважається:

- свідоме недодержання правил змагань;
- навмисне заниження або підвищення оцінок одній або декільком командам, одному або декільком гімнастам;
- недодержання вказівок ТК або арбітра;
- повторне завищення або заниження оцінок;
- порушення порядку і дисципліни під час змагань;
- відсутність на інструктажах суддів;
- порушення в суддівській формі.

Можуть бути застосовані наступні санкції:

- відсторонення від суддівства даних змагань із за відсутності на інструктажі суддів (відсторонення здійснюється президентом ТК);
- усне попередження контролера із згоди арбітра;
- жовта або червона картка, показана президентом ТК із згоди контролера або арбітра;
- дискваліфікація як судді на міжнародних змаганнях на певний термін.

У випадку застосування санкцій президент ТК письмово інформує про це відповідну національну федерацію для вжиття заходів всередині федерації.

Правила змагань також регламентують розміщення суддів біля помосту:

- судді на всіх змаганнях, на всіх видах багатоборства містяться від арбітра ліворуч за головною стрілкою;
- на міжнародних зустрічах і турнірах дозволено розташовуватися суддям по одній лінії на достатній відстані один від одного.

Окремі статті правил присвячені правам і обов'язкам учасників змагань:

1. Гімнасти повинні бути ознайомлені зі змістом правил змагань, повинні знати правила проведення змагань і дотримуватися їх.

2. Участь в змаганнях дозволяється гімнастам у спортивній формі, передбаченій правилами. У змаганнях 1-6 вся команда повинна виступати в однаковій формі. Вправи на коні, кільцях, брусах і перекладині гімнасти повинні виконувати в гімнастичних одноколіорових брюках, тапочках або шкарпетках.

У вільних вправах і в опорному стрибку дозволяється виступати в трусах і босоніж. Майка на всіх змаганнях є обов'язковою частиною костюма. У випадку порушення вимог до костюма здійснюється збавка згідно статті 10.12 з остаточної оцінки на першому снаряді.

3. Для попередження нещасних випадків і для моральної підтримки гімнаста дозволяється одному, що страшує знаходиться біля або недалеко від наступних снарядів: перекладини, кілець, брусів і стрибка. При допомозі гімнасту здійснюється збавка 0,4 б. Вихід другого тренера до снаряда — 0,2 б.

4. На перекладині і кільцях тренер або гімнаст може допомогти тому хто виступає настрибнути на снаряд. Суддівство вправи починається з моменту відриву ніг гімнаста від підлоги.

5. Членам команди заборонено розмовляти з гімнастом під час виконання вправи.

6. Дозволяється використання накладок і бандажів. Вони повинні знаходитися в бездоганному стані і надійно кріпитися.

7. У кожному виді багатоборства гімнаст має право 30-секундної розминки.

8. Перед початком вправ на кожному снаряді, тобто відразу ж після сигналу, поданого арбітром, гімнаст повинен підняти руку в сторону арбітра, демонструючи свою готовність почати вправу. Він повинен закінчити вправу основною стійкою.

9. Під час змагань гімнастам не дозволяється вести розмови із суддями.

10. Ніхто з гімнастів не має право без дозволу покидати місце змагань, бо це може призвести до дискваліфікації.

11. Гімнастам заборонено під час змагань змінювати висоту снаряда.

12. Недисциплінована або неспортивна поведінка розглядається як порушення правил змагань і карається кожний раз збавкою оцінки арбітром в 0,2 б.

Сюди відноситься:

- затягування початку виконання вправи після сигналу арбітра (більш 30 секунд);
- розминка понад призначений час;
- відсутність або невірний стартовий номер;
- недозволений відхід від команди;
- повторний вихід на помост після закінчення вправи.

13. На всіх змаганнях вправи ні в обов'язковій, ні в довільній програмах не повторюються. Повторення можливо тільки в тому випадку, якщо гімнаст примушений перервати вправу не по власній вині. Про повторення вправи вирішують контролер разом з арбітром на даному снаряді.

14. Кожний тренер повинен знати правила змагань і беззастережно їх дотримуватися.

15. Кожний тренер повинен сприяти швидкому і дисциплінованому проведенню змагань. Це стосується порядку біля снарядів, швидкого і чіткого переходу від одного виду до іншого, виходу гімнаста до помосту, поводження під час нагородження і т. і.

16. У відповідності зі статтею 10.4. 8. технічного регламенту окрім спеціального (офіційного) тренера, що виводить команду, дозволена присутність ще одного тренера. У відповідності зі статтею 5.6. технічного регламенту у змаганнях II і III кожного гімнаста може супроводжувати особистий тренер.

17. Тренери не мають право розмовляти з гімнастами під час виконання вправи, та під час змагань вести розмови з суддями.

18. Тренери, що виявили недисциплінованість або порушили правила, можуть бути покарані керівництвом змагань і відсторонені від змагань.

Окрема частина правил присвячена методиці суддівства. У загальних положеннях суддівства вказується, що:

1. Всі вправи оцінюються максимально з 10 балів. Збавки за помилки здійснюються з точністю до однієї десятої балу. В усіх змаганнях при оцінках 9,5 б і вище — збавка 0,05 б.

2. На змаганнях з участю шести суддів остаточна оцінка виводиться з середніх оцінок 4-х суддів. Занадто велике відхилення від середньої оцінки реєструється апеляційним журі і може призвести до санкцій проти судді.

3. На змаганнях з 4-ма суддями остаточною оцінкою при дотриманні допустимої різниці є півсума двох середніх оцінок. При неприпустимих розбіжностях між середніми оцінками суддів арбітр має право закликати суддю змінити оцінку або замінити її базовою оцінкою. Базова оцінка з півсуми оцінки арбітра і остаточної оцінки суддів. Друга цифра після зап'ятої округляється до 5 або 0.

Розбіжність між двома середніми оцінками не повинно перевищувати:

0,10 б при остаточній оцінці від 9,5 і більш

0,20 — 9,0 до 9,45 б.

0,30 — 8,0 до 8,95 б.

0,50 — 6,0 до 7,95 б.

0,80 — в усіх інших випадках.

4. Суддівство — відкрите, тобто оцінка кожного судді показується після візуального або акустичного сигналу. Остаточна оцінка в залежності від існуючої можливості показується водночас з

оцінками суддів або після них. Оцінку арбітра не показують.

У правилах ФІЖ 1996 року відсутній розділ суддівства обов'язкових вправ, це зв'язано з тим, що на міжнародних змаганнях гімнасти виконують лише довільні комбінації. Для юнацьких розрядів важливим моментом підготовки є наявність обов'язкових програм. Розглянемо методику суддівства обов'язкових вправ.

1. При суддівстві обов'язкової вправи враховуються наступні три фактора:

- а) відповідність вправи, що виконується, його опису;
- б) правильність виконання вправи з точки зору техніки і осанки;
- в) заохочувальні бали за віртуозність виконання.

2. Фактор «а» — суддя стежить за тим, щоб вправа, що виконується гімнастом, відповідала передбаченому опису. Фактор «б» — оцінює правильне виконання з точки зору техніки і осанки. Фактор «в» — дасть можливість прибавки (максимально 0,2 б.) заохочувальних балів за особливо віртуозне виконання всієї вправи або її частини.

3. Кожна обов'язкова вправа ділиться на елементи і сполучення з вказівкою їх вартості, що відповідають труднощі цих елементів або сполучень.

4. Зміст обов'язкової вправи, її композиція і інтерпретаційний опис визначає класифікаційна програма.

5. Максимальна оцінка обов'язкової вправи складає 9,8 б (0,2 б що не вистачає до 10,00 б можуть бути добавлені за віртуозність виконання).

6. Віртуозність при виконанні обов'язкової вправи гімнастом розуміється і оцінюється як успішне намагання (гімнаста) перевищити кордони технічного вдосконалення. Це відноситься як до техніки так і осанки виконання елементів, сполучень або всієї вправи.

Критеріями віртуозності є максимальна амплітуда, вражаюче сполучення ритму і динаміки, точне положення тіла. Це часто зв'язано з підвищенням вартості елементів, що виконуються, і сполучень. Вони зараховуються в тому випадку, якщо їх виконання не суперечить опису вправи.

Обов'язкові вправи інтерпретуються наступним чином:

1. Якщо виконання вправи не відповідає опису, то здійснюються наступні збавки:

- а) за невиконаний елемент або сполучення, проводиться збавка вартості даного елемента або сполучення;
- б) додатково виконаний елемент розглядається як міждумах і карається кожний раз збавкою в 0,4 б;
- в) при виконанні елемента в іншу сторону проводиться збавка в піввартості даного елемента.

2. Вправа, перервана із-за падіння, з відпусканням рук або без відпускання, не може бути повторе-

на, однак, може бути продовжена на протязі 30 сек. Елемент, при виконанні якого відбулося падіння, може бути повторений для дотримання послідовності вправи, але оцінюватися він не буде.

3. При суддівстві обов'язкової вправи для оцінки техніки і осанки застосовуються загальні правила суддівства або вказівки, викладені в правилах відносно до кожного виду багатоборства. Це стосується також і опорного стрибка, вартість якого, як і всіх обов'язкових вправ, 9,80 б (плюс 0,20 б за віртуозність).

До суддівства довільних вправ подаються наступні вимоги:

- зміст вправи повинен відповідати здібності гімнаста;
- трудність вправи не повинна шкодити технічно правильному виконанню.

Основне правило: гімнаст повинен повністю володіти своїм тілом. Певність, елегантність, загальна амплітуда рухів при виконанні вправ є кращими передумовами для естетичного сприймання виступів гімнастів. По цій причині направлене звернення до гімнастів і тренерів — складати вправи так, щоб якомога менш був ризик отримання травм, в першу чергу слід думати про здоров'я гімнастів.

Фактори вартості

1. При суддівстві довільних вправ враховуються наступні чотири чинники: а) трудність, б) техніка виконання вправи, в) спеціальні вимоги, г) заохочувальні бали.

2. Суддя керується цими чотирма факторами: «а» — зміст вправи, «б» — технічне виконання і осанка, «в» — виконання спеціальних вимог, «г» — застосування заохочувальних балів.

Виведення оцінки і вимоги до трудності

1. У довільних вправах за вільні вправи, вправи на коні-махах, кільцях, брусах і перекладині оцінка складається таким чином:

- а) — трудність 2,40 б;
- б) — виконання 5,40 б;
- в) — спеціальні вимоги 1,20 б;
- г) — заохочувальні бали 1,00 б.

2. Опорні стрибки оцінюються в відповідності з таблицею вартості стрибка.

3. Гімнасти, в яких є відповідні передумови і високий рівень підготовки, можуть включати в свої вправи також елементи групи «Є», хоча цього і не вимагається. Включення елементів групи «Є» дасть можливість відрізнити результати кращих гімнастів і завдяки заохочувальним балам збільшити різницю оцінок між спортсменами.

Заміна груп трудності:

1. Якщо гімнаст виконує елементи груп «Д», «С» або «В» більше передбачених, то вони автоматично замінюють групи «С», «В» або «А» що не вистачають. Елементи групи «А» не можуть замінювати елементи вищих груп трудності.

2. Правила заміни груп трудності:

Більш висока група трудності завжди замінює більш низьку.

Групи «Є» і «Д» замінюють тільки один елемент. Тільки ті елементи, що можна поділити, можуть замінити два елементи. Якщо групи «Д» або «Є» виконуються в декількох елементах для того, щоб виконати вимогу до трудності, заохочувальні бали не даються.

Визначення і підвищення трудності

1. Трудність елемента або сполучення оцінюється тільки в тому випадку, якщо його технічне виконання відповідає загально визнаній структурі. Махові елементи оцінюються по своїй динаміці, ритму і положенню тіла, починаючи від вихідного і закінчуючи кінцевим положенням. Силові елементи характеризуються повільним і безперервним виконанням. При силових вправах положення тіла і тривалість зупинки є вирішальним фактором при визначенні групи трудності.

2. Порушення цих критеріїв або полегшення виконання елементів (наприклад, розведення ніг при рівновазі в упорі), виключаючи швейцарську стійку на руках на вільних вправах, кільцях і брусах, призводить до пониження групи трудності. З іншого боку, сполучення елементів може призвести до підвищення трудності. Це відноситься тільки до виконання елементів вищих груп трудності в сполученнях без проміжного елемента. Приклади вказані в правилах змагань по окремим видам багатоборства.

3. При невдалому виконанні групи трудності, в залежності від допущеної помилки, слід вирішувати — чи визнати цей елемент або сполучення даної групи трудності, чи понизити групу трудності або взагалі не оцінювати його.

Компетентне застосування даного правила вимагає від судді знання техніки гімнастичних рухів, щоб зуміти оцінити чи правильна була технічна структура і яка повинна бути її оцінка. Збавки, необхідні в таких випадках, проводяться за незадовільне виконання з точки зору техніки і осанки.

4. Елемент або сполучення може повторитися тільки один раз і зараховується як трудність. Друге повторення згідно статті 25 карається 0,2 б і не визнається як трудність. Як виняток, коли дозволяється повторення в одній вправі, є наступні елементи: фляк, кола двома, великі обороти, викрути і т. і. Не вважається повторенням у вільних вправах сполучення, як наприклад, сальто вперед — сальто вперед, подвійне сальто назад — сальто вперед.

Виконання вправи

1. Фактор «Виконання вправи» ділиться на: технічне виконання і зміст вправи.

З фактором «Виконання вправи» зв'язані всі збавки за техніку і осанку, а також недоліки змісту довільних вправ.

Зміст вправи

1. Довільна вправа повинна чітко відрізнятися від обов'язкової вправи. Крім зіскока в довільній вправі дозволяється виконувати елементи і сполучення обов'язкової вправи. У цих випадках наступні елементи, або ті що передують, повинні бути іншими.

2. Початок вправи повинен виконуватися з основної стійки, стійки на місці або короткого розбігу. Елементи, виконані до входу на снаряд, не вважаються початком вправи. Це не відноситься до стрибка. Для цього снаряда є спеціальні настанови.

Всі зіскоки зі снаряду, а також вільні вправи і стрибок повинні закінчуватися положенням стійки ноги разом. Зіскок зі снаряда поштовхом ніг не дозволяється.

3. При суддівстві змісту вправи, кожне порушення загальних вимог розглядається як середня помилка і проводиться збавка в 0,20 б.

Технічні помилки виконання і осанки

1. У цій статті розглядаються всі збавки за помилки техніки і осанки, що зустрічаються при виконанні вправи.

2. Помилки техніки і осанки діляться на наступні 4 категорії:

дрібна помилка 0,10 б;
середня помилка 0,20 б;
груба помилка 0,40 б;
падіння 0,50 б.

3. Під цими помилками ми розуміємо:

Дрібна помилка — майже безпомилкове виконання, незначне відхилення від правильного виконання.

Середня помилка — помітне або значне відхилення від безпомилкового виконання.

Груба помилка — грубе відхилення від безпомилкового виконання.

Падіння — падіння на снаряд або зі снаряда.

4. Вправа, перервана падінням з хватом рук або без хвату рук, може бути продовжена на протязі 30 секунд. Елемент, при якому відбулося падіння, може бути повторений.

Визначення помилок за технічне виконання і помилок за осанку

1. Всі відхилення від правильного положення є помилками виконання і повинні бути оцінені суддями. Збавки за дрібні, середні або грубі помилки визначаються величиною відхилення від правильного положення. Певне згинання рук, ніг або тулуба призводить кожний раз до певних збавок.

2. Помилки осанки, такі як згинання рук, ніг або тулуба, поділяються на:

Дрібні помилки — легко зігнуті, до 30° — 0,10 б;
Середні помилки — сильно зігнуті, понад 30° — 0,20 б;

Грубі помилки — надмірно зігнуті, понад 90° — 0,40 б.

3. В елементах, що повинні виконуватися з прямими руками, ногами або прямим тулубом, відхилення від правильного положення при рівновазі в упорі і висі, а також в «хрестах», передбачаються наступні збавки:

Дрібні помилки — легко зігнуті, до 15° — 0,10 б;
Середні помилки — сильно зігнуті, до 30° — 0,20 б;

Грубі помилки — надмірно зігнуті, до 45° — 0,40 б;

Понад 45° — 0,40 б і не зараховується трудність.

4. Якщо гімнаст не виконує силові і статичні елементи, тобто їх виконання суперечить правильній техніці, то трудність не зараховується і провадиться додаткова збавка за помилки техніки. Це відноситься, наприклад, до «хреста», де є відхилення від правильного положення тулуба понад 45°.

Суддівство вправ категорії «Б»

1. Класифікаційна програма категорії «Б» введена з метою забезпечення доступності занять спортивною гімнастикою для широких мас молоді, розвитку рухового хисту і придбання життєво важливих та прикладних рухових навиків.

2. Класифікаційна програма «Б» містить наступні спортивні розряди: «третій, другий, перший».

3. Програму всіх розрядів складає багатоборство: у чоловічій програмі — 6 видів: акробатика, кінь, кільця, опорний стрибок, бруси, перекладина; в юнацькому розряді — 4 види: акробатика, опорний стрибок, бруси, перекладина;

У жіночій програмі — 4 види: опорний стрибок, бруси, колода, акробатика (або вільні вправи).

4. Гімнасти всіх розрядів мають право виступати в змаганнях по повному багатоборству або по будь-яким з перерахованих видів. У першому випадку для отримання розряду необхідно набрати не менше 80% від можливої суми балів, в другому — не менше 85%.

5. Всі обов'язкові вправи можуть бути виконані частково або повністю в іншу сторону без зниження оцінки за додаткові рухи, необхідні для прийняття необхідного положення: додаткові кроки, махи, повороти і т. п.

6. Оцінка виконання вправ проводиться у відповідності з правилами змагань з 10 балів.

7. Програми юнацького і третього розрядів складаються з двох вправ на кожному виді багатоборства, одне з яких за вибором гімнаста обов'язкове для виконання на змаганнях у відповідності з п. 4, 5, 6.

8. Програми другого і першого розрядів складаються з довільних вправ, що укладаються гімнаста-

ми з обов'язкових для кожного виду груп елементів (наприклад, будь-який підйом на верхню жердину, будь-який стрибок переворотом і т. і.).

В якості прикладів у програмі для кожного розряду і кожного виду багатоборства наведені по дві вправи, одна з яких за вибором виконується на змаганнях.

9. Для виконання нормативів і присвоєння розрядів встановлюються наступні вимоги і рівні змагання:

- юнацький і третій розряди: два рази на протязі року на першості колективу фізкультури;
- другий і перший розряди: а) два рази на протязі року на першості колективу фізкультури, в офіційних зустрічах або меморіалах; б) один раз на першості міста або міської ради ДСТ.

10. Рекомендується проведення масових змагань по програмі категорії «Б» з необмеженим допуском

учасників по будь-якому розряду і з комплексним заліком в відповідності з розрядними коефіцієнтами, встановленими діючими правилами змагань.

Список літератури

1. Менхин Ю.В., Менхин А.В. Оздоровительная гимнастика: теория и методика. — Ростов н/Д: Феникс, 2002. — С. 363—370.
2. Гимнастика: Учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений / Под ред. М.Л. Журавина, Н.К. Миньшикова. — М.: Издательский центр «Академия», 2001. — С. 403—418.
3. Худолій О.М. Основи методики викладання гімнастики: Навчю посібник / Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. — Т. 2. — Х.: Фірма «Консум», 1998. — С. 97—150.

Надійшла до редакції 20.12.2006.

- Герцик М.С., Вацеба О.М.
Г37 Вступ до спеціальностей галузі «Фізичне виховання і спорт»: Підручник. — Харків: «ОВС», 2005. — 240 с. ISBN 966-7858-41-3.

У підручнику міститься необхідна для студентів вищих навчальних закладів фізкультурного профілю інформація з фізичної культури та професійної діяльності в ділянці фізичного виховання, олімпійського та професійного спорту, фізичної реабілітації, рекреації та туризму.

Викладений матеріал допоможе студентам-першокурсникам краще познайомитися зі своєю майбутньою спеціальністю, прискорить процес адаптації до специфічних умов навчання у вищому навчальному закладі, розширить знання про роль та значення фізичної культури і спорту в суспільстві.

Затверджено

Міністерством освіти і науки України
як підручник для студентів факультетів вищих
навчальних закладів фізичного виховання і спорту